

Міністерство освіти і науки України  
Уманський державний педагогічний університет  
імені Павла Тичини  
Факультет української філології  
Кафедра української мови та методики її навчання

# **СТИЛІСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

**Навчально-методичний посібник  
для студентів-філологів  
вищих навчальних закладів  
денної та заочної форм навчання**

Укладач: І. І. Коломієць

Умань  
2016

**УДК 811.161.2'38 (075.8)**  
**ББК 81.411.1-7я73**

*Розглянуто та рекомендовано до друку вченою радою  
факультету української філології  
Уманського державного педагогічного університету  
імені Павла Тичини, протокол № 1 від 14 вересня 2016 р.*

**Рецензенти:**

**Дуденко О. В.** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

**Розгон В. В.** – кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

**С 80 Стилїстика української мови** : навчально-методичний посїбник для студентів-філологів вищих навчальних закладів денної та заочної форм навчання / укладач І. І. Коломїєць. – 3-є вид., переробл. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 160 с.

Навчально-методичний посїбник підготовлено для студентів-філологів вищих навчальних закладів денної та заочної форм навчання.

Посїбник мїстить програму дисциплїни «Стилїстика української мови», теми лекцїй, тематику та плани практичних і лабораторних занять, питання для самоконтролю, орієнтовні тестові завдання, завдання для домашньої роботи та самостїйного опрацювання, підсумкового контролю, список основної та додаткової навчальної лїтератури, перелїк повідомлень і рефератїв із циклу індивїдуальних навчально-дослїдних завдань.

Пропонований посїбник також включає зразки текстїв для стилїстичного аналізу, предметний покажчик основних лїнгвостилїстичних понять і категорїй.

**УДК 811.161.2'38 (075.8)**  
**ББК 81.411.1-7**  
© Коломїєць І. І., 2016

## ЗМІСТ

|  |     |
|--|-----|
| ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА .....   | 4   |
| ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ .....  | 7   |
| ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ<br>СТИЛІСТИКИ. ФУНКЦІОНАЛЬНА СТИЛІСТИКА .....                               | 11  |
| ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ХУДОЖНЬО-ВИРАЗОВІ<br>ЗАСОБИ МОВЛЕННЯ (ФОНОСТИЛІСТИКА, ТРОПІКА,<br>ПОЕТИЧНИЙ СИНТАКСИС) ..... | 28  |
| ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3. СТИЛІСТИКА МОВНИХ<br>ОДИНИЦЬ: ЛЕКСИКО-ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ЗАСОБИ .....                             | 60  |
| ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 4. ГРАМАТИЧНА СТИЛІСТИКА<br>МОВНИХ РЕСУРСІВ .....   | 83  |
| ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ<br>НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ .....                                   | 126 |
| СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ .....   | 134 |
| ДОДАТКИ .....  | 138 |
| Предметний покажчик основних лінгвостилістичних понять<br>і категорій .....                                      | 138 |
| Завдання для контрольної перевірки стилістичних знань,<br>умінь і навичок .....                                  | 142 |
| Зразки текстів для стилістичного аналізу .....   | 151 |

## ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Метою викладання дисципліни є підвищення загального мовного рівня студентів. Курс безпосередньо пов'язаний із проблемами функціонування мови в суспільстві, науковим обґрунтуванням правил організації мовних одиниць залежно від вибору типів мовлення у різних сферах суспільної комунікації, питаннями вдосконалення культури усного й писемного мовлення.

Курс «Стилістика української мови» передбачає оволодіння студентами стилістичною системою української мови, тобто глибоке, усвідомлене вивчення мовцями стилістики ресурсів і функціональної стилістики; вироблення вмінь і навичок визначати стилістичні ознаки мовних одиниць у текстах усіх стилів; ознайомлення зі стилістичними прийомами і способами використання мовного матеріалу відповідно до умов і цільової настанови; вироблення умінь оцінювати стилістичні можливості (потенціал) мовних засобів; закріплення стилістичних навичок за допомогою конструювання стилістично довершеного тексту; оволодіння текстотворенням в усіх функціональних стилях, підстилях і жанрах; піднесення культури творчого, професійного і щоденно-побутового мовлення; розвиток мовного чуття і мовного смаку.

Основні завдання курсу стилістики сучасної української мови зосереджуються на двох її планах: теоретичному, що зводиться до розв'язання основних проблем, які постають перед стилістичною наукою, і практичному, що торкається питань вмілого, майстерного використання виражальних засобів мови у різних сферах та ситуаціях спілкування. Успішне розв'язання теоретичних завдань стилістики дасть основу для вирішення її практичних завдань.

У результаті вивчення курсу студенти повинні **знати**:

- основні поняття і категорії стилістики (понятійний апарат, лінгвостилістичну термінологію: стиль, стиль мови і стиль мовлення, конотація, стилістичне значення, стилістичні засоби, стилістема, експресивність, стилістичні норми тощо);
- основні принципи та критерії класифікації та внутрішньо-жанрової диференціації стилів;
- витоки, формування і становлення функціональних стилів української літературної мови, основні етапи їх розвитку;

- систему стилів сучасної української мови, їхні мовностильові особливості, співвідношення функціональних стилів і форм мовлення, процеси взаємодії стилів та їх цілісність;

- норми сучасної української літературної мови, як усного, так і писемного мовлення, не припускати змішування мов;

- стилістичні ресурси мови (стилістичний інвентар мови) та закономірності функціонування мовних одиниць усіх рівнів у межах кожного зі стилів;

- співвідношення в стилістиці української мови національно-специфічних стилістичних рис та інтернаціональних, співвідношення онтологічних і власне стилістичних проблем.

Виразально-функціональний аспект мовних одиниць залежить від їх матеріальної природи, мовної якості, тому з розвитком і поглибленням знань про мовні одиниці, їх системні якості розширюються й уточнюються знання про їх стилістичні ознаки і можливості.

Внаслідок вивчення дисципліни студенти повинні **вміти**:

- визначати мовленнєву системність стилів української мови, що утворюється в процесі мовленнєвої діяльності з мовного матеріалу під дією позамовних чинників;

- розкривати закономірності функціонування української мови в різних сферах суспільного життя та ситуаціях спілкування;

- аналізувати мовні явища з функціональної точки зору, виділяти і визначати стилістичні якості мовних одиниць усіх рівнів у текстах різних стилів на тлі міжстильових, стилістично нейтральних мовних засобів;

- визначати жанрово-стильові та мовні ознаки текстів;

- помічати й оцінювати стилістичні ефекти в тексті та виявляти стилістичні засоби, за допомогою яких вони досягаються;

- досконало володіти стилістичними прийомами та способами використання мовних ресурсів залежно від комунікативної ситуації;

- свідомо добирати найдоцільніші фонетичні, лексичні, фразеологічні та граматичні засоби в усному та писемному мовленні відповідно до задуму, стилю й експресивно-емоційної спрямованості висловлювання;

- грамотно, стилістично мотивовано моделювати тексти у межах заданого стилю та жанру;

- виконувати стилістичний аналіз тексту різностильової приналежності;
- диференціювати стилістичні помилки і виправляти їх, редагувати тексти;
- достатньо й доречно застосовувати стилістичний матеріал на уроках рідної мови та підвищувати культуру мовлення школярів.

## ПРОГРАМА ДИСЦИПЛІНИ

1. Стилїстика: змїст і завдання дисциплїни. Методи лїнгвостилїстичних дослїджень.
2. Основнї поняття і категорїї стилїстики.
3. Структура стилїстики. Теоретичнї й практичнї аспекти лїнгвостилїстичних дослїджень.
4. Стилїстика у системї лїнгвїстичних дисциплїн. Взаємодїя з їншими науками.
5. Загальнї положення вивчення стилїстики в шкїльному курсї української мови. Особливостї вивчення стилїстики у старшїй школї.
6. Стилїстична система мови. Взаємодїя експресивних та функцїональних стилїв.
7. Колоритно-стилїстичнї рїзновиди мови.
8. Проблемнї питаня функцїонально-стилїгової диференцїацїї української мови (подїл на структурно-функцїональнї стилї). Короткї вїдомостї з їсторїї розвитку стилїв.
9. Стилї як основне поняття стилїстики (стилї мови і мовлення). Основнї критерїї визначення функцїонального стилю.
10. Мовленнєво-функцїональна специфіка офїцїйно-дїлового стилю. Взаємодїя з їншими стилями.
11. Структурно-функцїональнї та стилетвїрнї особливостї наукового стилю. Взаємодїя з їншими стилями.
12. Мовностилїстична своерїднїсть публїцистики: жанровї рїзновиди, взаємодїя з їншими стилями.
13. Художнїй стилї як особливий рїзновид мови.
14. Розмовно-побутовий стилї як найдавнїший рїзновид мови і мовлення.
15. Конфесїйний стилї мови і мовлення, його мїсце і роль у стилїстичнїй системї.
16. Епїстолярний стилї як окрема функцїонально-стилїгова органїзацїя мови.
17. Функцїональнї стилї у шкїльнїй практицї вивчення рїдної мови.
18. Проблеми фоностилїстики. Евфонїя як галузь фоностилїстики.

19. Фоніка як галузь фоностилістики. Засоби звукової організації тексту (наголос, інтонація, звукоповтори) та їх стилістичні можливості.

20. Звукопис тексту, фоносемантичні зв'язки. Явище звукосимволізму.

21. Засоби експресивної графіки (пунктуаційні та друкарські знаки увиразнення).

22. Евфонія та фонографічні засоби увиразнення тексту в шкільному курсі вивчення української мови та літератури.

23. Унормованість як ознака української літературної мови. Норми усного літературного мовлення, стилістичні норми, їх вивчення у шкільному курсі рідної мови.

24. Лексико-граматичні норми. Їх опрацювання у шкільному курсі.

25. Загальна характеристика лексичної стилістики. Проблема функціонально-стилістичного розшарування словникового складу мови.

26. Полісемія, омонімія, паронімія, прийоми реалізації їх стилістичних потенцій.

27. Синонімія, антонімія, прийоми реалізації їх стилістичних потенцій.

28. Стилiстична характеристика загальноживаної лексики. Стилiстичні можливості іншомовних слів.

29. Номінативні та стилістичні функції вузькоспеціальної лексики (за сферою уживання).

30. Лексика активного і пасивного складу у стилістичному аспекті.

31. Стилiстичні функції експресивно-емоційної та розмовно-просторічної лексики (лексика усного мовлення).

32. Лексика писемного мовлення (книжна лексика) та її функціонально-стилiстична характеристика.

33. Лексичні засоби стилістики в шкільному курсі вивчення рідної мови.

34. Тропіка та її системний характер (класифікація). Лінгвістична природа тропів.

35. Лексико-граматичне вираження та специфіка уживання тропів у різних стилях. Тропи у системі шкільних дисциплін.



36. Фразеологічне багатство мови: крилаті вислови, афоризми та їх різновиди. Фразеологія та її стилістичні можливості у шкільній практиці викладання рідної мови.

37. Стилiстичнi прийоми iндивiдуально-авторського використання фразеологічних засобів мови (контамінація, трансформація тощо).

38. Функціонально-стильова диференціація фразеологічних засобів мови.

39. Експресивні якості розмовної та художньої фразеології. Стилiстичнi функцiї фразем.

40. Стилiстичний пiдхiд до питань словотвору: афіксальна стилістика, стилістика морфем. Роль словотвірного афікса у слові, типи взаємодії афікса з коренем. Стилiстична диференцiацiя засобiв словотвору.

41. Стилiстичнi групи морфем. Стилiстичнi властивостi суфіксації. Безафіксні утворення.

42. Префіксальні утворення та їх стилістичні завдання.

43. Основоскладання, словоскладання, подвоєння слів та їх стилістичні можливості. Стилiстичнi засоби словотворення в шкільному курсі вивчення української мови.

44. Поняття морфологічної стилістики, стилістичний аналіз морфологічних форм і категорій. Морфологічні засоби стилістики на уроках рідної мови.

45. Самостійні частини мови та їх форми у стилістичній сфері (стилiстичнi особливостi використання). Вигук як національно-специфічний засіб мови.

46. Стилiстика службових частин мови. Модальні слова, слова категорії стану та їх стилістичне призначення.

47. Стилiстичнi властивостi граматичної категорії роду (прийоми взаємозаміни). Клична форма іменників.

48. Стилiстичнi властивостi граматичної категорії числа (прийоми взаємозаміни). Власні та загальні назви, їх стилістична спроможність.

49. Словозмінні паралелі різних частин мови та їх стилістичні якості. Засоби вираження міри якості у різних стилях.

50. Стилiстичнi аспекти дієслівних форм і категорій.

51. Питання стилістичного синтаксису. Вивчення явищ стилістичного синтаксису у шкільному курсі української мови.

52. Порядок слів у реченні. Експресивні способи вираження членів речення.

53. Стилiстична своєрiднiсть модальних речень (розповiднi, питальнi, спонукальнi та окличнi). Стилiстика односкладних та неповних речень.

54. Стилiстика ускладнених речень. Стилiстичнi можливостi однорiдних, вiдокремлених членiв речення, звертань, вигукiв, вставних i вставлених одиниць.

55. Стилiстичнi явища у структурi складного речення.

56. Перiод та його рiзновиди. Стилiстичнi функцiї перiодичної мови.

57. Пряма мова та iншi способи iндивiдуалiзацiї мови в контекстi. Монолог. Дiалог. Полiлог.

58. Стилiстичнi фiгури як об'єкти власне стилiстичного синтаксису. Рiзновиди мовностилiстичних фiгур думки: анафора, епiфора, анепiфора, епанафора, градацiя, амплiфiкацiя, асиндетон, полiсиндетон, – особливостi побудови, сфера вживання та функцiональне призначення.

59. Риторичнi фiгури, парцеляцiя, лейтмотив, рефрен, елiпс, замовчування, повтор, тавтологiя, плеоназм як особливi синтаксичнi конструкцiї художнього та публiцистичного мовлення.

60. Перiод зародження й становлення стилiстики як науки: основнi напрями дослiджень.

61. Мовознавча спадщина вiтчизняної стилiстики середини ХХ столiття.

62. Лiнгвостилiстичнi погляди вiтчизняних мовознавцiв останньої чвертi ХХ ст.

63. Актуальнi питання сучасної лiнгвостилiстики.

64. Сучаснi постатi українських лiнгвостилiстiв.